Predsednik ICS, Ljubljana dr. Denis Čaleta je v četrtek 08. aprila 2010 na Fakulteti za državne in evropske študije pred imenovanjem v naziv docenta izvedel inavguracijsko predavanje z naslovom:

"Asimetrično ogrožanje sodobnega varnostnega okolja".

Vsebina njegovega predavanje je bila sledeča:

Asimetričnost že v svojem bistvu nakazuje neko stanje, ki je daleč od predvidljivega. Konflikti po koncu hladne vojne so torej brez dvoma postali kompleksnejši kot kadarkoli prej v zgodovini. **Očitno je, da asimetrija ni več izjema pač pa prej pravilo sodobnih konfliktov**, kot taka pa je postala tudi prevladujoči dejavnik v mednarodnem varnostnem okolju. Medtem ko so se v času hladne vojne subjekti nacionalnovarnostnih in mednarodno varnostnih sistemov pripravljali predvsem za delovanje v meddržavnih konfliktih, prav tako pa so bili jasni akterji značilni tudi za notranje konflikte, pa novo varnostno okolje po koncu hladne vojne to dejstvo povsem spremeni. Sodobni terorizem uvrščamo med kompleksne, transnacionalne in značilno asimetrične pojave ogrožanja. Asimetrija se nanaša na neproporcionalnost subjekta, ki ogroža, sredstva, ki jih le ta uporablja in na posledice, ki presegajo same neposredne posledice terorističnih napadov. Kompleksnost terorističnega ogrožanja je velika zaradi številnih vzrokov, metod in posledic. Naraščanje kompleksnosti terorističnega ogrožanja je skladno z naraščanjem spoznavanja o lastni nezmožnosti zoperstavljanja z običajnimi sredstvi in načinom delovanja, ter razumevanja njenih dejanskih pojavnih vidikov in njene celote, medtem ko transnacionalnost označuje upadajočo prostorsko omejenost stopnjevanja ogrožanja varnosti v posamezni dimenziji. Transnacionalnost ogrožanja dodatno zahteva meddržavni odziv, kar pomeni sodelovanje prek meja, česar je po koncu hladne vojne vedno več. Svet je ob koncu 20. stoletja postal vedno bolj »nevaren«, kar pomeni, da sta verjetnost in tudi število katastrofičnih dogodkov danes še večja kot nekoč.

Dogodki, povezani z mednarodnim terorizmom, so v 21. stoletju posamezne nacionalne skupnosti in s tem tudi mednarodno, privedle do skupne ugotovitve, da mednarodni terorizem v svojem temelju pomeni grožnjo sodobnemu varnostnemu okolju. Na razvoj sodobne družbe in njenega načina življenja ter stanje človekovih pravic ima terorizem izredno negativne posredne in

neposredne učinke. Treba se je zavedati groženj, ki jih v sistem nacionalne in mednarodne varnosti prinašajo spremenjene varnostne razmere v svetu.

Sodobno varnostno okolje postaja vse bolj zapleteno in zahtevno, zato je tudi nuja po sodelovanju in izmenjavi izkušenj vse bolj prisotna kot dokončno spoznanje o edini pravi poti, ki prinaša tudi končne pozitivne učinke. Sodobna mednarodna in nacionalna varnost sta izpostavljeni različnim virom ogrožanja, ki se v svojih pojavnih oblikah skozi zgodovinska obdobja spreminjajo. Zaradi svoje kompleksnosti in soodvisnosti je mednarodno okolje determinirano z različnimi vrstami groženj, ki ravno zaradi te soodvisnosti vplivajo tudi na nacionalno varnost posameznih držav. Teroristi s svojimi dejanji in s posredovanjem občutka strahu ter panike prenašajo svoj vpliv s primarnega cilja na celotno družbeno skupnost. Še posebno v tem okviru izstopa samomorilski terorizem, ki je prav zaradi njegove preprostosti tako kompleksen. To pomeni, da se lahko takšen napad zgodi na vsakem kraju ob vsakem času. Teroristične skupine za to ne potrebujejo velikih sredstev ali organizacijskih priprav. Za to je ta oblika napadanja tudi tako privlačna za teroristične skupine. Na drugi strani pa so psihološki učinki takšnega terorističnega napada na neko družbeno ciljno skupino zelo veliki. Razvoj in uporaba sodobnih tehnologij še povečujeta ranljivost sodobne družbe za različna teroristična dejanja, po drugi strani pa omogočata terorističnim skupinam, da so z uporabo učinkov te tehnologije še uspešnejši pri svojem delovanju. Moderni terorizem je dejansko postavil mednarodno skupnost pred ugotovitev, da je le ta globalni fenomen, ki zahteva globalen odziv na različnih ravneh, in sicer od mednarodne prek nacionalne vse do lokalne ravni v vsaki, še tako majhni družbeni skupnosti. To v grobem pomeni, da učinkovitejše zoperstavljanje terorizmu ne pomeni le spremembe delovanja represivnih organov v praksi, temveč celovito spremembo v delovanju celotnega državnega in mednarodnega mehanizma. Terorizem pri svojem delovanju ni omejen z državnimi mejami, zato se lahko mednarodna skupnost temu pojavu učinkovito upre le z izboljšanjem ukrepov pri sodelovanju, solidarnosti med državami in pri pobudah, ki vsebujejo kombinacijo raznovrstnih strategij in mehanizmov. V to je ne nazadnje vključeno tudi povečanje izmenjave informacij, pomembnih za zoperstavljanje temu svetovnemu problemu.

Vse navedene ugotovitve so subjekte nacionalne varnosti ter na drugi strani tudi mednarodne političnovarnostne integracije postavile pred dilemo o njihovi učinkovitosti in ustreznosti odzivanja na spremenjene oblike ogrožanja varnosti.

Sprejeti pristopi za doseganje učinkovitejše odzivnosti na nove porajajoče se oblike mednarodnega terorizma so bili različni. Z gotovostjo pa lahko ugotovimo, da so bili pristopi, usmerjeni le v poudarjanje represivnih strategij, namenjenih odpravljanju ali zmanjševanju terorističnih groženj, napačni in so paradoksalno dosegali ravno nasprotne učinke od želenih. Čas retorike »vojne proti terorizmu« je presežen saj so celo njegovi največji zagovorniki v ZDA spoznali, da omenjeni pristop ni dal ustreznih rešitev temveč, da je razmerja do mednarodnega terorizma še dodatno zapletel.

Problematiziranje razmerja varnosti v odnosu do stopnje zagotavljanja človekovih pravic in svoboščin v smislu, če zmanjšujemo eno, povečujemo drugo, je popolnoma napačno in škodljivo za delovanje sodobne družbe. V tem okviru povečevanje nadzora in omejevanje človekove zasebnosti nikakor ne prinaša želenih učinkov. Čeprav je dilema varnost ali človekove pravice napačno postavljena dilema, nas vsak teroristični dogodek in predvsem odzivi določenih vladnih struktur potiskajo v to smer. Želja po popolnem nadzoru je utopija tako kot je utopija popolna varnost. V tem okviru je vedno potrebno vsak nadzorni mehanizem tehtati v razmerju do še dopustnega poseganja v človekove pravice in na drugi strani vedno ocenjevati tudi realnost in operativnost izvedenih ukrepov za povečanje ali izboljšanje nadzora nad določenim delom družbene skupnosti. Človekove pravice in svoboščine ter še razumni posegi v le te morajo ostati vodilo moderne družbene skupnosti.

Kljub različnim pristopom do odpravljanja oziroma zmanjševanja terorističnih groženj se v vseh družbenih strukturah nacionalnih okolij ali mednarodnega okvira kot celote vendarle, dajo razbrati posamezne ugotovitve ali potrebe, ki jih lahko povežemo na skupni imenovalec. Ta skupni imenovalec pa obsega potrebo po sodelovanju, izmenjavi informacij, dobrih praks delovanja in izkušenj ter skupni koordinaciji subjektov na nacionalni in še bolj na mednarodni ravni pri zoperstavljanju terorizmu.

Tekmovanje med organi lahko v končni posledici močno oslabi skupno delovanje in omejuje možnost ustreznega koordiniranja. Nujno je potrebno opredeliti jasne cilje in kriterije za ocenjevanje napredka v procesu koordinacije in sodelovanja. Ugotovimo lahko namreč, da za nespoštovanje ali celo omejevanje koordinacije in sodelovanja ne obstajajo nikakršne sankcije ali na drugi strani drugi motivacijski prijemi. Rezultate omenjenih diskusij na mednarodni konferenci s področja protiterorizma, ki je bila izvedena v Mariboru, lahko strnemo v dejstvo,

da obstajajo pozitivne in negativne izkušnje pri medorganizacijskem sodelovanju. Negativne se predvsem zrcalijo v posameznih normativnih in birokratskih ovirah, sodelovanje v manjših državah poteka lažje kot v večjih, močnejši voditelji lahko lažje uveljavljajo vrednoto, ki jo predstavlja uspešno sodelovanje. Posebej zanimivo je bilo spoznanje, da je v večini primerov sodelovanje in koordinacija lažja na mednarodni kakor pa na nacionalni ravni. To dejstvo je za normalno in predvsem učinkovito delovanje nacionalnovarnostnih sistemov zelo zaskrbljujoče. Družba namreč postaja z razvojem informacijske in drugih tehnologij vedno bolj zapletena in ranljiva. Živimo v družbi vedno večjega tveganja, saj imajo pozitivne razsežnosti razvoja tudi mnoge izjemno negativne posledice, ki se v ekstremni obliki lahko izrazijo s stopnjevanjem ogrožanja posameznikove, nacionalne ali mednarodne varnosti. Nesluten razvoj tehnologije je vsekakor prinesel napredek na vseh segmentih delovanja družbe. Na drugi strani pa je ta odvisnost družbe od delovanja tehnoloških sistemov le to postavila v položaj zelo velike odvisnosti, kjer lahko že majhne motnje v delovanju teh sistemov predstavljajo za delovanje družbe pomembne posledice. Odvisnost družbe od delovanja te infrastrukture pa ima ravno zaradi tega očitne neposredne in posredne učinke na njeno ogrožanje in predstavlja ravno zaradi tega zelo privlačen cilj delovanja mednarodnih teroristov. Razvoj novih tehnologij, kot so internet, pa mednarodni terorizem uporablja za sporočanje svojih idej, sporočil in radikalizacijo svojih privržencev. Dejstvo je, da je v 21. stoletju, v polnem razmahu interneta in ostale informacijske tehnologije, dozorelo spoznanje, da ta informacijsko-komunikacijska sredstva teroristi do potankosti poznajo in s pridom izkoriščajo njihove medijske učinke za posredovanje svojih sporočil. V tem kontekstu govorimo o zelo pomembnih dilemah pred katerimi se danes nahajajo posamezne države pri varovanju in sploh opredeljevanju kritične infrastrukture, ki je nujna za delovanje celotne družbe. Rešitve so obremenjene z različnimi dejavniki, ki vplivajo na njihovo sprejemanje in izvajanje in jih najlažje umestimo v dileme povezane z razmerji javnega in zasebnega in na drugi strani določanja pomembnosti posameznega področja. Vsekakor je v interesu držav in tudi mednarodne skupnosti, da opredelijo tisto nujno potrebno infrastrukturo, ki bi zaradi svojega nedelovanja predstavljala tako kritične posledice za delovanje te družbe, da bi bilo njeno delovanje ali obstoj zelo moten ali celo onemogočen. Na eni strani država s interesi različnih svojih subjektov, teži k opredelitvi posameznih faktorjev kritičnosti in s tem tudi procesov ali dejavnikov, ki spadajo

v okvir te kritičnosti, k čim širšem pristopu, brez, da bi se včasih zavedala finančnih posledic. Na drugi strani imamo zasebni sektor s svojimi ekonomskimi interesi, ki je v večini primerov upravljalec ali v nekaterih primerih, tudi lastnik posameznih segmentov kritične infrastrukture, da problem varovanja teh zmogljivosti gleda izključno čez ekonomski pogled in brez finančnega sodelovanja države ni pripravljen vlagati večjih finančnih sredstev v zagotavljanje ustreznega varovanja omenjene infrastrukture. Ta problem je še bolj kompleksen na mednarodni ravni, kjer so poleg omenjenih razmerij vpleteni še nacionalni in politični interesi posameznih držav. Vse pa je zelo močno povezano s potrebnimi finančnimi sredstvi, ki jih tako zahtevni procesi potrebujejo za njihovo ustrezno ureditev. Povezovanje tega segmenta v celovit sistem zagotavljanja nacionalne varnosti in posledično tudi mednarodne, bo ravno s stališča koordinacije in zavedanja o potrebnosti ureditve, zelo zahteven projekt, ki bo pri vseh vpletenih straneh pomenil pomembno spremembo v pristopih in miselnosti. Država se bo morala zavedati potrebe po racionalnosti opredeljevanja kritičnosti posamezne infrastrukture in bo morala poleg normativne ureditve ugotoviti tudi določene finančne predpogoje za dokončno realizacijo minimalnih standardov varovanja te infrastrukture. Na drugi strani pa bo moral zasebni sektor omenjene procese dojeti, kot nujno potrebne za svoj obstoj v zahtevnem konkurenčnem okolju in bo omenjene procese varovanja kritične infrastrukture dojel kot korak k odličnosti, povečanju konkurenčnosti in sposobnosti preživetja v zahtevnem globalnem finančnem okolju.

Nadaljnja erozija socialne skupnosti, ki jo prinaša življenje v okolju globalizacije, bo za vladajoče politične elite predstavljala tudi v bodoče vse zahtevnejšo nalogo. Vključenost v družbo že daljše časovno obdobje predstavlja pomemben dejavnik, ki ima posreden in neposreden vpliv na stopnjo ogroženosti moderne družbene skupnosti. V tem kontekstu ne govorimo samo o problemih povečanja kriminala in drugih splošnih deviantnih pojavov temveč govorimo o pravi strukturni razslojenosti in pomanjkanju integracije večjih družbenih slojev. Če pogledamo globlje vzroke, vidimo, da je razslojenost evropske skupnosti zelo problematična. Prenekateri predstavniki druge ali tretje generacije priseljencev se še vedno, kljub temu, da so se rodili v tem okolju, počutijo odrinjene ali ne morejo dobiti služb, in to kljub visoki izobrazbi. Te težave se nalagajo in ljudje iščejo zatočišče v tem, da se obračajo nazaj h koreninam. V eni od britanskih

raziskav so leta 2007 anketirali mlade, stare med 16 in 24 let, ki so se versko opredeljevali za muslimane. Rezultati so bili zaskrbljujoči. 37 odstotkov se nagiba k radikalizmu in je dalo vedeti, da bi z veseljem živeli v sistemu šeriatskega prava. To pomeni, da kljub temu, da živijo v nekem zahodnem okolju, asimilacija v družbo ni bila uspešna. Ravno to pri teh mladeničih povzroča travmatične izkušnje in zato jih nekdo lažje radikalizira. Vidimo, da je kar nekaj poti iz Evrope na krizna žarišča, kjer se ti ljudje odločajo, da se bodo bojevali ali pa žrtvovali za neke ideje, ki na prvi pogled nimajo nobene zveze z njihovim življenjem in okoljem, kjer živijo.

S tem v povezavi je potrebno izpostaviti pomemben dejavnik, ki se odraža v stopnji varnostne kulture celotne družbene skupnosti. Varnostno kulturo bi lahko opredelili tudi kot védenje pripadnikov določene organizacije o njihovih pravicah, obveznostih in njihovemu uveljavljanju. Tisti, ki pripadajo določeni varnostni kulturi, se zavedajo, kako lahko njihovo védenje vpliva na varnost, in so s svojim zgledom in nasveti pripravljeni izobraževati tiste pripadnike organizacije, ki ne upoštevajo vzorcev varnostne kulture. Lahko bi ocenili, da varnostno zavedanje preraste v varnostno kulturo v tistem trenutku, ko prične skupina kot celota varnostne kršitve socialno in moralno dojemati kot nesprejemljive za skupino. Zelo močan dejavnik, ki pogojuje varnostno kulturo, je poleg permanentnega izobraževanja tudi osebni zgled, ki ga vodstvo organizacije prenaša na ostale pripadnike določene organizacije. Zavedati se je namreč treba, da ima vsaka organizacija svojstveno obliko varnostne kulture, ki je tipična samo za njeno organizacijsko obliko in delovanje. Varnostna kultura kot taka je lahko združevalna ali razdiralna oziroma se lahko pojavlja v strukturiranih ali nestrukturiranih oblikah. Varnostna kultura predstavlja celoten spekter varnostnih navad in ravnanj, ki se uveljavijo v določeni družbeni skupini, ter tako zagotavlja osnovni temelj za preprečevanje ali zmanjševanje varnostno deviantnih pojavov. Varnostna kultura kot družbeni proces združevanja in zaščite svojih članov se pojavlja tudi v tistih strukturah, kjer je občutek ogroženosti skupine še posebej izražen, npr. pri terorističnih skupinah ter kriminalnih in drugih organizacijah, katerih delovanje temelji na nezakoniti dejavnosti. V teh strukturah je ravno zaradi občutka stalne ogroženosti s strani varnostnih organov varnostna kultura še posebej izražena. V obdobju globalizacijskih procesov je potrebo po vgrajevanju ustreznih vzorcev varnostne kulture možno zaznati tudi

na področju gospodarskih subjektov, ki temu pojavu posvečajo vedno več sistemskih in organizacijskih ukrepov.

V zaključku lahko poudarim, da je pomembnost zavedanja o kompleksnosti mednarodnega varnostnega okolja in asimetričnost groženj, ki vplivajo na to okolje tisto osnovno spoznanje, katero nas sili v iskanje novih rešitev na področju prilagajanja naše organizacijske strukture, procesov delovanja in predvsem družbenega zavedanja o krhkosti naše demokratične družbe.

»Svoboda in varnost nista samoumevni dobrini, saj njuno zagotavljanje zahteva trdo delo. Ne pustimo, da nam terorizem poruši naše sanje o varni prihodnosti!«